

Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. १०५५-घ

Title नारायणोपनिषत्

Author जवाहर गिरि:

Extent ११ Age

Subject उपनिषत् सम्पूर्णम्

नं० १०५५-घ

यजुर्वेदे नाशयणेपनिषत् (उपनिषत्)
पत्राणि ११ (सम्पूर्णा)

नं० १०५५-घ

लिपिकः जवाहिर गिरिः

नं० १०५५
वापसने पत्रिका
१९ दशम
उपनिषद् संस्कृत

॥ ना. उ. ॥ श्री गणेशाय नमः ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ हरिः ॥ ॐ म॥ सह नाववतु सह नौ भुनक्तु
 ॥ १ ॥ सह वीर्यं करवा वहै ॥ तेजस्विना बधीतमस्तु नाविद्विषा वहै ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ ॐ ॥
 अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान् ॥ शुक्रेण ज्योतिः पिसमनुप्रविः
 षट् प्रजापतिभ्य रति गर्भे अंतः ॥ यस्मिन्निदं संचयिचैति सर्वं यस्मिं देवा अधिविभ्वै चिदुः ॥ नि
 तदेव भूतं तदुभयमा इदं तदक्षरे परमेव्यो मन ॥ येना वृत्तं खंच दिवं मही च येनादित्यः स्तपते तेज
 सा भ्राजसा च ॥ यमंतः समुद्रे कवयो वयं तियदक्षरे परमे प्रजाः ॥ यतः प्रसृता जगतः प्रसृतीतो ये
 न जीवान् व्यचसर्ज भूम्यो ॥ यदोषधीभिः पुरुषान् व्यभूः श्वविवेश भूतानि चराचराणि ॥ अ
 तः परं नान्यदणीयसं हि परोत्परं यमहं तोमहांते ॥ यदेकमव्यक्तमनंत रूपं विश्वं सुराणां तम
 सः परस्तात् ॥ तदेव ते दुसत्यमाहुः स्तदेव ब्रह्म परमं कवीनां ॥ इष्टा पूर्तं बहुधा जातं जायमानं वि
 श्वं विभर्ति भुवनस्य नाभिः ॥ तदेवाग्निः स्तद्धा युस्तत्सूर्यः स्तदुचंद्रमाः ॥ तदेव शुक्रममृतं तद्रूपं
 तदापः स प्रजापतिः ॥ सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि ॥ कलासुहृतोः काष्ठाश्वा होरात्रा
 श्वं सर्वशः ॥ अर्धमा सामासा कृतवः संवत्सरस्य कल्पं तां ॥ स आपः प्रदुषे उभे इमे अंतरिक्षम
 थो सुवः ॥ नैनमुर्ध्वं नतिर्यं च न्नमप्ये परिजगभत् ॥ न तस्ये शोकश्च न तस्य नाम महद्यशः ॥ न सं
 दृशेति षट्तिरूपमस्य न चक्षुषा पश्यति कश्च नैनं ॥ हृदामनीषामनसा भिक्नुं नोय एनं विदुरम
 तास्ते भवंति ॥ अद्भ्यः संभर्तौ हिरण्यगर्भ इत्यष्टौ ॥ एष हि देवः प्रदिशो नु सर्वाः पूर्वो हि जातः
 स उगर्भे अंतः ॥ स विजायमानः सजनिष्यमाणः प्रत्यङ्मुखोऽस्ति षट्तिविश्वतो मुखः ॥ विश्व
 तश्चक्षुरु न विश्वतो मुखो विश्वतो हस्त उत विश्वतस्पात् ॥ संबाहुभ्यां नमति संपतत्रैर्वा वायुः ॥

॥ १ ॥

मिमांसा

ध्रुवीजनयदेव एकः ॥ वेनस्तत्त्रयं भुवनानि विद्वान् यत्र विभवं भवत्येक नीलं ॥ यस्मिन्निदं संचवि
 चैकं स ओतः प्रोतश्च विभु प्रजासु ॥ प्रतदो चे अमृतं नु विद्वान् गंधर्वो नाम निहितं गुहासु ॥ त्रीणि
 पदानि हि ता गुहासु यस्तद्देद स विनुः पिता स त ॥ स नो बंधुर्जनितः स विधाता धामानि वेद भुवनानि
 विश्वा ॥ यत्र देवा अमृतमाना ज्ञाना ॥ स्तृती ये धामान्यभ्यैरयंत ॥ परिधावा पृथिवी येति संघः परि
 लोकान् परिदिश परि सुवः ॥ क्रतुस्य तं तु विततं विचत्यतदपश्यतदभव प्रजासु ॥ परीत्य लोकान्
 परीत्य भूतानि परीत्य सर्वोः प्रदिशो दिशश्च ॥ प्रजापतिः प्रथम जात ॥ तस्यात्मनात्मानमभिसंब
 भूव ॥ सदस्यस्यति मद्रुतं प्रियमिंद्रस्य काम्यं ॥ सनि मे धामया जिषं ॥ उदीप्य स्वजात वेदो पृच्छं नि र्ग
 तिमम ॥ पभूः श्वमस्य मावह जीवन्तं च दिशो दिश ॥ मानो हिंसी जात वेदो गामसं पुरुषं जगत् ॥
 अविभ्रदग्न आगहि श्रियामा परि पातय ॥ पुरुषस्य विघ्न सहस्त्राक्षस्य महादेवस्य धीमहि ॥ तन्नो
 रुद्र प्रचोदयात् ॥ तत्पुरुषाय विघ्नहे महादेवाय धीमहि ॥ तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ तत्पुरुषाय विघ्न
 हे वक्रतुण्डाय धीमहि ॥ तन्नो दंतिः प्रचोदयात् ॥ तत्पुरुषाय विघ्नहे महासेनाय धीमहि ॥ तन्नः षण्मु
 खः प्रचोदयात् ॥ तत्पुरुषाय विघ्नहे सुवर्णपुश्याय धीमहि ॥ तन्नो गरुडः प्रचोदयात् ॥ वेदात्मनाय वि
 घ्नहे हिरण्यगर्भाय धीमहि ॥ तन्नो ब्रह्म प्रचोदयात् ॥ नारायणाय विघ्नहे वासुदेवाय धीमहि ॥ त
 न्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ वज्रनखाय विघ्नहे तीक्ष्णदंष्ट्राय धीमहि ॥ तन्नो नारसिंहः प्रचोदया
 त् ॥ भास्कराय विघ्नहे महद्यतिकराय धीमहि ॥ तन्नो आदित्यः प्रचोदयात् ॥ वैश्वानराय विघ्नहे
 लालीलाय धीमहि ॥ तन्नो अग्निः प्रचोदयात् ॥ कात्यायनाय विघ्नहे कन्यकुमारि धीमहि ॥ तन्नो
 दुर्भिः प्रचोदयात् ॥ सहस्रपरमा देवी शतमूला ज्ञानां कुरा ॥ सर्वं हरतु मे पापं दूरीतुः स्वप्ननाशि
 तत्पुरुषाय विघ्नहे वक्रतुण्डाय धीमहि ॥ तन्नो रुद्रः प्रचोदयात्

॥ ना. ३. ॥ नी॥ का एका एका स्त्रोहं ती पुरुषः पुरुषः परि॥ एवानोद्वे प्रतनु सहस्रेण शनेन च॥ या शनेन
 ॥ २ ॥ प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि॥ तस्योस्ते देवीष्टके विधेमह विषावयं॥ अश्वक्रांते रथक्रांते विष्म
 क्रांते वसुंधरा॥ त्रिरसाधारयिष्यामि रक्षस्व मां पदे पदे॥ भूमिर्धनुर्धरलीलोकधारिणी पुध
 नासि वराहेण रुहमेन शान बाहुना॥ मृत्तिके हन मे पापं यन्मया दुःकृतं कृतं॥ मृत्तिके ब्रह्मरता
 सिकाश्रय पेनाभि मंत्रिता॥ मृत्तिके देहि मे पुष्टिं त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितं॥ मृत्तिके प्रतिष्ठिते सर्वं त
 न्मे निष्ठुं दमृत्तिके॥ तया हतेन पापेन गच्छामि परमां गतिं॥ यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं क
 थि॥ मघवं कुम्भित वृतन्नेर्तये विद्विषो विमृधो जहि॥ स्वस्ति दा विरास्पतिर्वैत्रहा विमृ
 धो वृशी॥ वषट्कः पुर एतु नः स्वस्ति दा अभयं करः॥ स्वस्ति न इन्द्रो बृहद्भवाः स्वस्ति नः पूषा वि
 श्ववेदाः॥ स्वस्ति नः स्ताक्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥ अयां तमन्युस्तपते प्रभ
 माधुनि शिमी वां छह मां रूजीषी॥ सोमो विश्वो न्यतसा वना नि नार्वा गिंद्रं प्रतिमानानि देभुः॥
 ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमनः सुरुचो वेन आवः॥ सबुधिया उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च
 योनि मसंतश्च विनः॥ स्यो नाष्ट विविभवा नक्षत्रा निवेशनी॥ यच्छानः शर्म सप्रथाः॥ रांध्रहा
 रांदुरा चर्षी नित्यपुष्टं करीषिली॥ ईश्वरी॥ सर्वभूतानां तामिहोपकृये भ्रियं॥ श्रीर्मे भजतु॥
 अलक्ष्मीर्मे नश्यतु॥ विष्णुसुखा वै देवाः श्रद्धो भिरि॥ मां लोका न न पजय्यमभ्यजयन्॥ महा
 इन्द्रो बज्रबाहुः षोडशी शर्म यच्छतु॥ स्वस्ति नो मवघवा करोतु हंतु पाप्मानं योस्मान्देष्टि॥ सो
 ॥ २ ॥ मानं स्वरं कलुहि ब्रह्मणस्पते॥ कक्षीवंतं यं विजं॥ शरीरं यत्त शमलं कुसीदंतस्मिन् श्री
 दतु योस्मां देष्टि॥ चरं पवित्रं विततं पुराणं येन पूतस्तरति दुष्कृतानि॥ तेन पवित्रेण शु

रधानन

देन पूता अति पापानमरातिंतरेम ॥ स जोषा इंदु सगलो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहं खरविहान् ॥
 जहिरात्र पूरपम धोनुद स्वाधाभयं क एह विभ्वतो नः ॥ सुमित्रान आप ऊषधयः संतु दु
 मित्रास्तस्मै भूया सुयोस्मान् देष्टियं च वयं हिष्मः ॥ आपो हिष्मयो भुवः ॥ स्तान् दुर्जे महेरणा य
 चक्षसे ॥ यो वः शिवत मोर सस्तस्य भाजयते हनः ॥ उग्रा तीरि वमातरः ॥ तस्मा अरंग माम वो यस्य
 क्षया यजिन्वथ ॥ आपो जनयथा च नः ॥ हिरण्यभ्रं गं वरुणं प्रपद्ये तीर्थं मे देहिया चितः ॥ यन्म
 या भुक्त मसा धूना पापेभ्यश्च प्रतिग्रहः ॥ यन्मे मनसा वाचा कर्मणा वा दुष्कृतं कृतं ॥ तन्तं इहो व
 रुणो बहस्यतिः सविता च पुनं तु पुनः पुनः ॥ नमो गतये सुमते नम इन्द्राय नमो वरुणाय नमो वा
 रुण्ये नमोऽग्नये ॥ यदपो कुरुं यदमेध्यं यदशांतं तदपगच्छताम् ॥ अत्याशनादती पा नाद्यच्च उग्रा
 प्रतिग्रहात् ॥ तन्तो वरुणो राजा पाणिना ह्यवमशीतु ॥ सोहमपापो विरजो निर्मुक्तो मुक्त किल्बि
 षः ॥ नाकस्य पृष्ठं मरुत्सु गच्छेद्भूतसलोकतां ॥ यस्यास वरुणः स पुनात्यघमर्षणः ॥ इमं मे गंगे
 यमुने सरस्वति शुतुद्रि ॥ स्तोमं स च ताप रुष्टिया ॥ असि क्रिया मरुद्भ्ये वितस्तया जी कीये शणु
 ह्या सुषोमया ॥ कृतं च सत्यं चाभीष्टा तपसोऽध्यजायत ॥ ततो रात्रि रजायत ततः समुद्रो अर्धो वः ॥ १३
 समुद्रादणी वादधि संवत्सरो अजायत ॥ अतो रात्रा लिङ्गिदध्नि इव स्यमिषतो वशी ॥ सूर्यो चंद्र
 मसौ धाता यथा पूर्वं मकल्ययत् ॥ दिवं च पृथिवीं यांतरिक्षमथो सुवः ॥ यत्पृथिव्या जस्र
 मांतरिक्षे विरोदसी ॥ इमांस्तदा पो वरुणः पुनात्यघमर्षणः ॥ एष भूतस्य मध्ये भुवनस्य गोप्ता ॥
 एष पुण्य कृतां लोकानेष मृत्यो हिरण्यमयं ॥ धावा पृथिव्यो हिरण्यमयं स धीमतिं तं सुवः ॥ स नः
 सुवः स धीमतिराधि आर्द्रं जलं तिज्योतिरहमस्मि ॥ ज्योतिर्जलं तिब्रह्माहमस्मि ॥ योहमस्मि ब्रह्मा

पुनं तु वसवः पुनातु वरुणः पुनात्यघमर्षणः ३

ना.उ.

॥३॥

3

हमस्मि अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा। अकार्ये कार्ये वकीली। स्तेनो भूणहा गुरुतल्पगः॥ वरु
लोपामघमघंश॥ स्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते। रजो भूमिस्तु मां रोदयस्व प्रवदंति धीराः॥ अक्रा
समुद्रः प्रथमे विधर्मं जनयन् प्रजाभुवनस्य राजा॥ यथा पवित्रे अधिस्तानो अयं बृहत्सोमो
वायवे सुवान इंदुः॥ परस्ताद्यज्ञो गुहासुममचक्रं तुं जायधीमहि तीक्ष्णदंष्ट्रा यधीमहि पीर
प्रतिष्ठितं देभुर्यद्यतु रूपातनामो लोवः सुवो राजैकं च॥ रुद्रो रुद्रभ्यदंति भ्रुनंदिः षण्मुख
एव च॥ गुरुजो ब्रह्मविष्णुभवनारसिंहस्तथैव च॥ आदित्यो गिनभ्यदुर्गिभ्य क्रमेण द्वादशां
भसि मम वच वसुवेनावभावे कथायनाय॥ १॥ जातवेदसे सुनवामसोममरातीयतो निद
हातिवेदः॥ सनः पर्षदतिदुर्गोणि विभ्वा नावेव सिंधुं दुरितात्यग्निः॥ तामग्निवर्णां तपसा ज्व
लंती वैरोचनी कर्मफलेषु जुष्टां॥ दुर्गो देवीः शरणमहं प्रपद्ये सुतरसितरसे नमः॥ अनेत्यं
पारयानव्यो अस्मान् स्वस्तिभिरतिदुर्गोणि विभ्वा॥ पूज्येष्टं श्रीं बहुलान उर्वी भवो तोकाय
तनयाय शोयोः॥ विभ्वा निनो दुर्गो हा जातवेदः सिंधुं न नावा दुरितातिपर्षि॥ अये अत्रिचन्मन
सागृणो नो स्माकं बोध्य वितातननां॥ एतनाजितः सहमान मुग्नमग्निः हुवेम परमास
धस्थान॥ सनः पर्षदतिदुर्गोणि विभ्वा क्षामदेवो अतिदुरितात्यग्निः॥ प्रजोषिकमीष्टो अ
ध्वरेषु सन्नाच होतान व्यधुः ससि॥ स्वाची गितनुवंधि प्रयस्वास्मभ्यं च सो भगमाय जस्व॥
गोभिर्जुष्टं युजो निषितं तवेद्रविष्मोरनुसंचरेम॥ नाकस्य एष्टमभि संवसानो वैष्ठवीलो
क इह मादयंतां॥ २॥ भरन्त मग्नयेष्टि व्यै स्वाहा भुवो नं वायवे तं रिक्षाय स्वाहा सुरे न
मादित्याय दिवे स्वाहा भूर्भुवः सुवरन्तं चंद्रमसे दिग्भ्यः स्वाहानमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यो

॥३॥

मैहरोम

भर्भुवः सुवरन्तमो॥ भूरग्नयेष्टथिभ्यै स्वाहा भुवो वायवेंतरिक्षाय स्वाहा सुवरादित्याय दिवे स्वा
हा भर्भुवः सुवभ्यं द्रमसे दिग्भ्य स्वाहा नमो देवेभ्यः स्वधापितृभ्यो भर्भुवः सुव॥ भूरग्न रग्नओम्
ये चष्टथिभ्यै च महते च स्वाहा भुवो वायवे चांतरिक्षाय च महते च स्वाहा सुवरादित्याय च दिवे
च महते च स्वाहा भर्भुवः सुवभ्यं द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च स्वाहा नमो देवेभ्यः स्व
धापितृभ्यो भर्भुवः सुव॥ पाहिनो अग्न ए न से स्वाहा । पाहिनो विभ्व वे द से स्वाहा । य स्तं
पाहि विभाव सो स्वाहा । सर्वे पाहि शत क्रतो स्वाहा । पाहिनो अग्न एकया । पात्युत द्वितीयया । पा
त्युर्जंतु तीयया । पाहि गीर्भिभ्यंतु सभिर्वे सो स्वाहा ॥ यभ्यंदे साम षभो विभ्वरूपः भ्यंदोभ्यः छं
दाः स्याविवेश । सचाऽसिक्चः पुरोवाचोपनिषदिंद्रो ज्येष्ठ रंद्रियाय ऋषिभ्यो नमो देवेभ्यः
स्वधापितृभ्यो भर्भुवः सुवभ्यं दओम् । नमो ब्रह्मणे धारणे मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भ
या संकलीयो भ्रुते माच्यो दुममा मुष्य ॐ ॥ क्रतंतपः सत्यंतपः भ्रुतंतपः शान्तंतपो दमस्तपः श
मस्तपो दानंतपो यज्ञंतपो भर्भुव सुवर्ब्रह्मैतदुपास्येत तपः ॥ ३ ॥ यथा वृक्षस्य संपुष्पितस्य दूरा
दंधोवात्येवं पुण्यस्य कर्मणो दूरादंधोवाति यथा सिधारो कर्त्तव्यं हितामवक्रामेय ध्रुवे युवे हवा
विकृषिष्यामि कर्त्तव्यं तिष्यामीत्येव मम तादात्मानं जुगुप्सेत् । अलो रणीयान् महतो महीयाना
न्मागुहायां निहितोऽस्य जंतोः । तमं क्रतुं पश्यति वीतशोको धातुः प्रसादान्महिमानमीशं ॥ सप्तप्रा
णाः प्रभवन्ति तस्मात्सप्तार्चिषः सप्तध्वः सप्तजिह्वाः सप्तश्मे लोका येषु चरन्ति प्राणा गुहायां नि
हिताः सप्तसप्त । अतः समुद्रा गिरयश्च सर्वे स्मात्स्यंदे ते सिध्वः सर्वरूपाः ॥ अतश्च विश्वा ओष
धयोरसाश्च येनैवा भूतस्तिष्ठत्यंतरात्मा । ब्रह्मा देवानां पदवीः कवी नाम धिर्विप्राणां महिषो मृ

॥ ना. उ. ॥

॥ ४ ॥

गाणां ॥ अथ नो गंधाणां स्वधितिर्वनानां ॥ सोमः पवित्रमत्येतिरेभन ॥ अजामेकां लोहितशुक्लक
ह्मां बही प्रजो जनयंती ॥ सरूपां ॥ अजो स्ये को जुषमाणे नु शेते जहा स्ये नां भुक्तभोगामजोन्यः ॥
ह ॥ सः शुचिषदसुरं तरिक्षसस्योती वेदिषदतिथिदुरोणसत् ॥ नृषदूरसदतसद्योमसदजा
गोजा क्रतुजा अद्रिजा क्रतुं बृहत् ॥ घृतं मिमिक्षिरे घृतमस्य योनिं छेते भित्तो घृतमुवस्य धा
म ॥ अनुष्वधमावहमादयस्व स्वाहा क्रतुं वषभवक्षिहयं ॥ समुद्रादूर्मिर्मधुमा ॥ उदारदुपा ॥
शुना समं मृतत्वमानम् ॥ घृतस्य नाम गुह्यं दस्ति जिह्वा देवानां मुमुतस्य नाभिः ॥ वयं नाम
प्रब्रवामा घृतेनास्मि न्यक्षेधारयामा नमोभिः ॥ उपब्रह्माभरणवच्छस्यमानं चतुः भंगो वमी
द्वोरएतत् ॥ चत्वारिभ्यं गात्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्तहस्ता सो अस्य ॥ त्रिधा वद्धो वषभो रो
रवीतिमहो देवो मर्त्या ॥ आविवेश ॥ त्रिधाहितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि देवा सो घृतमन्ववि
दन ॥ इन्द्र एक ॥ सूर्य एक ॥ जजान वेनादेक ॥ स्वधयानिष्टतक्षः ॥ यो देवानां प्रथमं पुरस्ताद्वि
श्वाधियो रुद्रो महर्षिः ॥ हिरण्यगर्भं पश्यत जायमान ॥ स नो देवः शुभया स्मृत्याः संयुक्त ॥ न
यस्मात्परं नापरमस्ति किंचिद्यस्मान्ताली यो न जायोस्ति कश्चित् ॥ वक्ष इव स्तब्धो दिवि
तिष्ठत्येकस्तेनेदं पूर्णं पुरुषेण सर्वं ॥ न कर्मणा न प्रजया धने न त्यागे नैके अमृतत्वमानसुः ॥
परं एनाकं निहितं गुहायां विभाजदेतद्यतयो विशंति ॥ वेदांतविज्ञानसु निश्चितार्थाः सन्या
सयोगा घृतयः शुद्धसत्वाः ॥ ते ब्रह्मलोके तु परांतकाले परामृता सरिसुच्यंति सर्वे ॥ दहं वि
पापं परमेश्वर भूतं यत्सुं उरी कं पुरमध्यस ॥ स्थं ॥ तत्रापि दहं गगनं विशोकः तस्मिन् यदंतः ॥ ४ ॥
स्तदुपासितव्यं ॥ यो वेदादौः स्वरः प्रोक्तो वेदांते च प्रतिष्ठितः ॥ तस्य प्रकृतिं लीनस्य यः परः

समुहेभ्वरः। अजोन्यआविवेशा सर्वे चत्वारिच। सहस्रश्रीर्षदेवंविश्वाक्षंविश्वशंभुवं। विश्वंनारा
यणंदेवमक्षरंपरमंपदं। विश्वतःपरमान्तित्यंविश्वंनारायणंहरिं। विश्वमेवेदंपुरुषस्तद्विश्व
मुपजीवति। पतिंविश्वस्यात्मे श्वरं शाश्वतंशिवमच्युतं। नारायणंमहाज्ञेयंविश्वात्मानंप
रायणं। नारायणपरोज्योतिरात्मानारायणःपरः। नारायणंपरंब्रह्मतत्त्वंनारायणःपरः। ना
रायणपरोध्याताध्यानंनारायणःपरः। यद्येकिंविजगत्सर्वंद्रश्यतेभ्रयतेपिवा। अंतर्वहि
भ्वतत्सर्वं व्याप्यनारायणस्थितः। अनंतमव्ययंकविःसमुद्रंतेविश्वशंभुवं। पद्मकोशप्र
तीकाशंहृदयंचाप्यधोमुखं॥ अधोनिष्ठ्यावितत्यांतेनाभ्यामुपरितिष्ठति। ज्वालमा ला
कुलंभातीविश्वस्यायतनंमहत्। संततंशिलाभिस्तुलंबत्याकोशसन्निभं। तस्यांतेसुषि
रं सुक्ष्मंतस्मिन्सर्वंप्रतिष्ठितं। तस्यमध्येमहानग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखः। साग्रेभुग्वि
भजंतिष्ठन्नाहारमजरःकविः। तिर्यगूर्ध्वमधःशायीरश्मयःस्तस्यसंतता॥ संतापयति संदेह
मापादतलमस्तकः॥ तस्यमध्येव न्हिशिरवाअलीयोर्ध्वोव्यवस्थितः। नीलतोयदमध्य
स्थादिधुल्लेखेवभास्वरा। नीवारभ्रकं वत्तन्वीपीताभास्वत्यणूपमा॥ तस्याशिरवायामध्येप
रमात्माव्यवस्थितः। सब्रह्मसशिवःसहरिःसंद्रःसोक्षरःपरमस्वराट्। अपिवासंतताषट्
व। आदित्योवाएषएतमंडलंतपतितत्रताऋचस्तद्व्यामंलं॥ सऋचांलोकोथयएषएता ३
स्मिन्मंडलेर्चिषिपुरुषःस्तानियजंषिसयजुषामंडलं॥ सयजुषालोकः। सैषात्र्येववि
घातपतियएषांतरादित्योहरणमयःपुरुषः। आदित्योवैतेजोओजोबलंयशश्चभ्रश्रोत्रमा
सामनोमन्युर्मनुर्मृत्युःसत्योमित्रोवायुराकाशः। प्राणोत्थोक्पालः। कःकिंकंतत्सत्यम

दीप्यतेतान्निसामानिसाम्नालोकोथयएषएतस्मिन्मंडलेर्चि ३

॥ ना. उ. ॥ नमस्तु ते जीवो वि श्वः कलमस्वयं भवत्सै तदमृत एष पुरुषं भूतानां मधिपतिर्ब्रह्मणः सायु
 ॥ ५ ॥ ज्यं सा हि तां समानलोकतामाप्नोति य एवं वेदेत्युपनिषत् । निधनपतये नमः । निधन
 पतांतिकायु नमः । उर्ध्वायु नमः । उर्ध्वलिङ्गायु नमः । हिरण्यायु नमः । हिरण्यलिङ्गायु नमः ।
 सुवर्णायु नमः । सुवर्णलिङ्गायु नमः । दिव्यायु नमः । दिव्यलिङ्गायु नमः । भवायु नमः । भवलिं
 गायु नमः । शर्वायु नमः । शर्वलिङ्गायु नमः । शिवायु नमः । शिवलिङ्गायु नमः । ज्वलायु नमः ।
 ज्वललिङ्गायु नमः । आत्मायु नमः । आत्मलिङ्गायु नमः । परमायु नमः । परमलिङ्गायु नमः ॥
 एतत्सोमस्य सूर्यस्य सर्वलिङ्गं स्थापयति पाणिमंत्रं पवित्रं । स घो जातं प्रपद्यामि स घो जा
 ताय वै नमो नमः ॥ भवे भवे नाति भवे भवस्सु मां भवोद्भवायु नमः । वामदेवायु नमो ज्येष्ठायु नमः
 श्रेष्ठायु नमो रुद्रायु नमः । कालायु नमः । कलविकरणायु नमो बलविकरणायु नमो बलाय
 नमो बलप्रमथनायु नमः । सर्वभूतदमनायु नमो मनो न्मनायु नमः ॥ अघोरैभ्यो ध्योरे
 भ्यो घोरघोरतरेभ्यः । सर्वेभ्यः सर्वेश्वरेभ्यो नमस्ते अस्तुरुद्ररूपेभ्यः । तत्पुरुषाय विद्महे म
 हादेवाय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् । ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्मा
 धिपतिर्ब्रह्मलोधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदा शिवो मे ॥ २१ ॥ नमो हिरण्यबाहवे हिरण्य
 वर्णाय हिरण्यरूपाय हिरण्यपतये बिकापतये उमापतये पशुपतये नमो नमः ॥ कृतं
 सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं रुद्रमपि गलं । उर्ध्वरेतं विरूपाक्षं विश्वरूपाय वै नमो नमः । सर्वो वै रुद्र
 स्तस्मै रुद्रायु नमो अस्तु । पुरुषो वै रुद्र सन्महो नमो नमः । विभ्वं भूतं भुवनं विज्रं बहुधा जातं ॥ ५ ॥
 जायमानं च यत् । सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्रायु नमो अस्तु ॥ २४ ॥ कद्रुद्राय प्रचेतसमी दुष्टमा

यत्तव्यसे। वोचेमश्रंतमहदे। सर्वोद्येषहृदस्तस्मैरुद्रायनमोअस्तु। यस्यवैकंकत्यग्निहोत्रहवणी
 भवति प्रत्येवास्याहुतयस्तिष्ठंत्यथोप्रतिष्ठित्यै। कृणुष्वपाजइतिपंचे। अदितिर्देवागंधर्वोमनु
 ष्याः पितरोसुरास्तेषां सर्वभूतानां मातामेदिनीमहतामहीसावित्रीगायत्रीजगत्सर्वीष्ट्वी
 बहुलविश्वीभूताकलमाकायासासत्येत्यमृतेतिवसिष्ठः। आपोवाइदं सर्वविश्वोभूतान्या
 पः प्राणावाआपः पशवआपोन्नुमापोमृतमापः। सन्नाडापोविराडापः स्वराडापश्चिंदास्या
 पो ज्योतीष्यापोयजूष्यापः सत्यमापः सर्वदेवताआपोभूर्भुवः सुवरापुअंम। आपः पुनं
 तुष्टिर्वीष्टिर्वीपुतापुनातुमां। पुनंतुब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मपुतापुनातुमां। यदक्षिष्टमभोज्यं
 यद्वादुश्चरितंमम। सर्वपुनंतुमामापोसतांवप्रतिगृहं स्वाहा॥३०॥ अग्निश्चमामन्युश्चम
 न्युपतयश्चमन्युः कृतेभ्यः। पापेभ्योरक्षंतं। यदन्हापापमकार्षे। मनसावाचाहस्ताभ्यां। पद्मा
 मुदरेणशिञ्जिता। अहस्तदवलुंपतु। यत्किंचदुरितंमयि। इदमहंमाममृतयोनौ। सत्येज्योतिः।
 षिजुहोमिस्वाहा। सूर्यश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युः कृतेभ्यः। पापेभ्योरक्षंतं। यद्वायात्रि
 पापमकार्षे। मनसावाचाहस्ताभ्यां। पद्मा मुदरेणशिञ्जिता। रात्रिस्तदवलुंपतु। यत्किंचदुरितं
 मयि। इदमहंमाममृतयोनौ। सूर्येज्योतिषिजुहोमिस्वाहा॥ ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म। अग्निर्देव
 ताब्रह्मइत्यार्षे। गायत्र्यंछंदपरमात्मैसरूपं। सायुज्यंविनियोगं। आयातुवरदादेवीअक्षरं
 स्रसंमितं। गायत्रीछंदसोमाते। दं ब्रह्मजुषस्वते। यदन्हा कुरुतेपापंतदन्हा स्रतिमुच्यते। य
 द्वायात्कुरुतेपापंतद्वाया स्रतिमुच्यते। सर्ववर्णमहादेवे। संध्याविद्येसरस्वति। ओजोसि
 सहोसिबलमसिभ्राजोसिदेवानां धामनामासिविश्वमसिविश्वायुः सर्वमसिसर्वापुरभि

॥ ना. उ. ॥ भरोम। गायत्रीमावाहयामि सावित्रीमावाहयामि सरस्वतीमावाहयामि छंदर्षीमावाहयामि श्री
 ॥ ६ ॥ यमावाहयामि गायत्रीया गायत्री छंदो बिभ्वा मित्र ऋषिः सविता देवता। गनिर्मुखं ब्रह्मा शिरो वि।
 ६ ह्युर्हृदयं रुद्रः शिखाः पृथिवी योनिः प्राणा पान व्यानोदान समाना स प्राणा भवेत वर्णा सारया
 यन सगोत्रा गायत्री चतुर्विंशत्यक्षरात्रिपदा षट्कुक्षिः पंचशीर्षो पनयने विनियोगः ॥ ॐ भूः
 ॐ भुवः ॐ स्वः ॐ महः ॐ जनः ॐ तपः ॐ सत्यं ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥
 धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ मापो ज्योतीरसो मृतं ब्रह्म भूर्भुवः सुवरो ॥ उत्तमेशिखरे जाते भूः
 । म्या पर्वतमर्धे नि । ब्राह्मणेभ्योभ्यनुस्ताता गच्छ देवियथा सुखं । स्तुतो मया वरदा वेदमाता प्रचो
 । दयंती पवने हि जाता । आयुः पृथिव्यां द्रविणं ब्रह्म वर्चसं । मत्स्यं दत्वा प्रजातुं ब्रह्म लोकं । पृणिः
 । सूर्य आदित्यो नृप्रभावात्यक्षरं । मधुक्षरं तितद्रसं । सत्यं वै तद्रसमापो ज्योतीरसो मृतं ब्रह्म ।
 । भूर्भुवः सुवरो म । ब्रह्म मेतु मां । मधु मेतु मां । ब्रह्म मेव मधु मेतु मां । या स्ते सोम प्रजावत्सो भित्तो
 । अहं दुष्यन् हंडुरुः सह । या स्ते सोम प्राणां स्तां जुहोमि । त्रिसुपर्णमया चितं ब्राह्मणाय द
 । द्यात् । ब्रह्म हत्यां वा एते घ्नंति । ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं पठंति । ते सोमं प्राप्नुवंति । आसहस्त्रात्प्राक्तं
 । पुनंति । ॐ ब्रह्म मेधया । मधु मेधया । ब्रह्म मेव मधु मेधया । अघानो देव सवितः प्रजावत्सा
 । बीसो भगं । परा दुष्यन् प्रियं सुवं । बिभ्वा नि देव सवितर्दुरिता नि परा सुवं । यद्द्रुतं नम आस्क
 । व । मधुवाता क्रतायते मधुक्षरं तिसिंधवः । माध्वीर्नः संलोषधीः । मधुनक्तं मुतोषसिम
 । धुमत्पार्थिवं रजः । मधुघोरः स्तुनः पिता । मधुमान्तो वनस्पतिर्मधुमां अस्तु सूर्यः ॥
 । माध्वीर्गीर्वाभवंतु नः । यद्मंत्रिसुपर्णमया चितं ब्राह्मणाय दद्यात् । भूण हत्यां वा एते घ्नंति ॥

॥ ६ ॥

ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णे पठन्ति ते सोमं प्राप्नुवन्ति आसहस्रा त्यंक्तिं पुनन्ति ॥ अं ब्रह्म मे धवा मधु मे ध
 वा ब्रह्म मे वमधु मे धवा ब्रह्मा देवानो पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणां त्र्येनो गन्धा
 णाः स्वधितिर्वेनोनाः सोमः पवित्रमत्येतिरेभन ॥ हः सः शुचिषद्भुसुरंतरिक्षसन्धोता वेदिषदति
 थिर्देरो लसन् नृषद्भरसदतसद्यो मसदजा गो जा ऋतजा अद्रिजा ऋतं ब्रह्म ॥ ऋचेत्वीरुचेत्वासा
 मिह्रवेति सरितो नद्येनाः अंतर्हृदामनसा पूयमानाः घृतस्य धारो अभिचाकशीमि ॥ हिरण्ययो
 वेतसो मध्य आसां तस्मिन् सुपर्णे मधुकुलुकायी भजन्तास्ते मधुदेवताभ्यः तस्या सते हरयः सु
 पतरीरे स्वधां दुहाना अमृतस्य धारो यदुदं त्रिसुपर्णे मया चितं ब्राह्मणाय दद्यात् वीरहृत्यो वा एते ॥
 ध्रुंति ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णे पठन्ति ते सोमं प्राप्नुवन्ति आसहस्रा त्यंक्तिं पुनन्ति ॥ ओम् मेधा देवी जु
 षमाणात् आयाहिभ्याची भद्रा सुमनस्यमाना ॥ त्वया जुष्टा नुदमाना दुर्लभा बृहद्देव विदये सुवीराः ॥ न
 त्वया जुष्टं ऋषिर्भवेति देवित्वया ब्रह्मो गतः श्रीरुतया ॥ त्वया जुष्टं श्वित्रं विंदते वसुसानो जुषस्वद्भ
 विलो न मेधे ॥ मेधां मद्रद्रो दधातु मेधां देवी सरस्वती ॥ मेधां मे अश्विना ॥ भावा धेतां पुष्करस्त्रजा ॥
 अप्सरा शुचया मेधां धेयं पुच्यन्मनः ॥ देवी मेधा सरस्वती सामो मेधा सुरभिर्जुषताः स्वाहा ॥
 आमो मेधा सुरभिर्विश्वरूपा हिरण्यवर्णा जगती जगम्या ॥ उर्जस्वती पयसा पिबमाना सामो मेधा
 सुप्रतीका जुषतां ॥ मयि मेधां मयि प्रजो मय्यग्निस्तेजो दधातु ॥ मयि मेधां मयि प्रजो मयी द्रं द्रियं
 दधातु ॥ मयि मेधां मयि प्रजो मयि सूर्यो भाजो दधातु ॥ अपैतु मृत्युं मृतं न्त आगं वै वस्यतो नो अ
 भयं कुर्यात् ॥ पर्णे च न स्यते रियाभिः शीयताः रयिः सचंतां न्तः रावी पतिः परं मृत्यो अनुपरे
 हि पंथां यस्ते स्वइतरो देव्यानात् ॥ चक्षुष्मते भृगवते ते ब्रवीमि मानः प्रजाः शीरिषो मातवीरान् ॥

॥ ना. ३. ॥

॥ ७ ॥

वातं प्राणं मनसा न्वारभा महे प्रजापतिं यो भुवनस्य गोपाः । स नो मृत्योस्त्रो यतां पात्वहं सो ज्योती वा
जरा मशी महि । अमुत्र भयादध्वयघमस्य बहस्य ते अभिशस्ते रसुचः । प्रत्यौ हता मश्विनो मृत्युर्म
स्माद्देवानां मग्नेभिषजा रावीभिः । हरिः हरतमनुयंति देवा विश्वस्ये शानं वृषभं मतीनां । अस्त
सरूपमनुमेदमागादयनं मा विवधीर्विक्रमस्व । शाल्कै रग्निमिंधान उमौ लोको सने महं । उभ
यो लोका यो र्कध्वानि मृत्युं तं राभ्यहं । मा छिदो मृत्यो मा वधीर्मा मे बलं विवदो मा प्रमोषीः । प्रजा
मामेरी रिष आयु रुग नृ चक्ष संत्वा ह विषा विधेम । मानो महं तमुत मानो अर्भकं मान उक्षंतमु
त मान उक्षितं । मानो वधीः पितरं मोत मातरं प्रियामानस्तनुवोरुद्ररी रिषः । मानस्तोके तनये
मान आयुषि मानो गोषु मानो अभ्वेषुरी रिषः । वीरान्मानोरुद्रभामितो वधीर्ह विष्मंतो नम ।
सा विधेम ते । प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता वभूव । यत्कामास्ते तु ह मस्तन्तो
अस्तु वयस्यामपतयोरयीणां । स्वस्ति दा विरास्पतिर्वृत्रहा विमृधो वृशी । वृषेन्द्रः पुरएतुनः
स्वस्ति दा अभयं करः ॥ ५५ ॥ अयं वकं यजामहे सुगंधिं पुष्टि वध्नेन । उर्वारुकमिव बंधनान्मृ
त्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ ये ते सहस्रमुपतं पाशान्मृत्यो मर्त्यो यहंतवे । तायिज्ञस्य मा ययां सर्वानव
यजामहे । मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहा । देवकृतस्ये न सो वयज नमसि स्वाहा । मनुष्यकृतस्ये न सो
वयज नमसि स्वाहा । मनुष्यकृतस्ये न सो वयज नमसि स्वाहा । पितृकृतस्ये न सो वयज नमसि
स्वाहा । आत्मकृतस्ये न सो वयज नमसि स्वाहा । अन्यकृतस्ये न सो वयज नमसि स्वाहा । अस्मत्
कृतस्ये न सो वयज नमसि स्वाहा । यद्विवाचनं चैनं श्वकृम तस्या वयज नमसि स्वाहा । यत्सु
पंतं श्वजा गतं श्वेन श्वकृम तस्या वयज नमसि स्वाहा । यत्सुषुप्तं श्वजा गतं श्वेन श्वकृम तस्या

॥ ७ ॥

वयज नमसि स्वाहा । यद्विद्याऽसम्भवा विद्याऽसम्भवे न भव कुमतस्या वयज नमसि स्वाहा । एन स एन
 सो वयज नमसि स्वाहा । यद्विद्या देवा भव कुमतस्या वयज नमसि स्वाहा । एन स एन
 अभिङ्गुना यते तस्मिन् तदेनो वसवो निधेय न स्वाहा ॥ ६० ॥ कामो कार्षीन्तमो नमः । कामो कार्षी
 कामः करोति नाहं करोमि कामः कर्त्ता नाहं कर्त्ता कामः कारयिता नाहं कारयिता एष ते कामका ।
 माय स्वाहा ॥ ६१ ॥ मन्युरकार्षीन्तमो नमः । मन्युरकार्षीन्मन्युः करोति नाहं करोमि मन्युः कर्त्ता ना
 हं कर्त्ता मन्युः कारयिता नाहं कारयिता एष ते मन्यो मन्यवे स्वाहा ॥ ६२ ॥ तिलां जुहोमि सरसाऽस
 पिष्टानां धारममचित्ते रमं तु स्वाहा । गावो हिरण्यं धनमन्तपानऽसर्वेषां श्रिये स्वाहा ॥
 श्रियं चलक्ष्मीं चैकीर्त्तिं चानृत्यतां । ब्रह्मण्यं बहु पुत्रतां । ब्रह्मण्यं बहु पुत्रतां । ब्रह्मण्यं बहु पुत्रतां ।
 तिलाः कृष्णास्तिलाः स्वेतास्तिलाः सौम्या वज्रा नुगाः । तिलाः पुनं तु मे पापं यत्किंचिद्विरतं मे धि
 स्वाहा । चोरस्यान्नन्नेयम्भ्राडुं ब्रह्महासुतेत्यगः । गोस्ते यः सुरापानं भ्रूणहत्या तिलाः शान्तिः
 रामयंतु स्वाहा । श्रीभ्यः लक्ष्मीभ्यः कीर्त्तिं चानृत्यतां । ब्रह्मण्यं बहु पुत्रतां । ब्रह्मण्यं बहु पुत्रतां ।
 जातवेदः संददातु स्वाहा । प्राणापानव्यानोदानसमानामेशुभ्यं तां ज्योतिरहं विरजा विपा ।
 पार्भयासुऽस्वाहा ॥ वाङ्मनः भ्यक्षः श्रोत्रजिह्वा घ्राणरेतो बुध्या कृतिः संकल्पामेशुभ्यं
 तां ज्योतिरहं विरजा विपा पार्भयासुऽस्वाहा ॥ त्वक्र्ममाऽसरुधिरमेदो मज्जारनायवोस्थी
 निमेशुभ्यं तां ज्योतिरहं विरजा विपा पार्भयासुऽस्वाहा ॥ शिरः पाणिपादपार्श्वेष्टोरूद
 रजं च शिभो पस्थपायवोमेशुभ्यं तां ज्योतिरहं विरजा विपा पार्भयासुऽस्वाहा । उत्तिष्ठ
 रुष हरितपिङ्गललोहिताक्षि देहि देहि ददायितामेशुभ्यं तां ज्योतिरहं विरजा विपा पार्भयासुऽ

॥ ना. उ. ॥

॥ ८ ॥

४

स्वाहा ॥ ६५ ॥ पृथिव्यापस्तेजोवायुराकाशामेशुध्यंतां ज्योतिरहं विरजो विपाप्मा भूया सः स्वाहा ॥
शब्दस्पर्शरूपरसगंधामेशुध्यंतां ज्योतिरहं विरजो विपाप्मा भूया सः स्वाहा ॥ मनोऽकायकर्म
णिमेशुध्यंतां ज्योतिरहं विरजो विपाप्मा भूया सः स्वाहा ॥ अव्यक्तभावेरहंकारेशुध्यंतां ज्योति
रहं विरजो विपाप्मा भूया सः स्वाहा ॥ आत्मा मेशुध्यंतां ज्योतिरहं विरजो विपाप्मा भूया सः स्वा
हा ॥ अंतरात्मा मेशुध्यंतां ज्योतिरहं विरजो विपाप्मा भूया सः स्वाहा ॥ परमात्मा मेशुध्यंतां ज्यो
तिरहं विरजो विपाप्मा भूया सः स्वाहा ॥ क्षुधे स्वाहा ॥ क्षुत्पिपासाय स्वाहा ॥ विविधे स्वाहा ॥ क्र
ग्विधानाय स्वाहा ॥ कषोत्काय स्वाहा ॥ क्षुत्पिपासामलाज्येष्टामलक्ष्मीनां शायाम्यहं ॥ अर्भति
मसमृद्धिं च सर्वाणि पुंदमेपाप्मानः स्वाहा ॥ अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयमानंद
मयमात्मा मेशुध्यंतां ज्योतिरहं विरजो विपाप्मा भूया सः स्वाहा ॥ अग्नये स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो दे
वेभ्यः स्वाहा ॥ ध्रुवाय भूमाय स्वाहा ॥ ध्रुवक्षितये स्वाहा ॥ अक्षुतक्षितये स्वाहा ॥ अग्नये स्वा
हा ॥ पृकते स्वाहा ॥ धर्माय स्वाहा ॥ अधर्माय स्वाहा ॥ अद्भ्यः स्वाहा ॥ ओषधिवनस्यतिभ्यः स्वाहा ॥
रक्षोदेवजनेभ्यः स्वाहा ॥ गृह्याद्भ्यः स्वाहा ॥ अवसानेभ्यः स्वाहा ॥ अवसानपतिभ्यः स्वाहा ॥ सर्व
भूतेभ्यः स्वाहा ॥ कामाय स्वाहा ॥ अंतरिक्षाय स्वाहा ॥ यदेजति जगति यच्च चेष्टति नाम्नो भागो य
न्नाम्ने स्वाहा ॥ पृथिव्यै स्वाहा ॥ अंतरिक्षाय स्वाहा ॥ दिवे स्वाहा ॥ सूर्याय स्वाहा ॥ चंद्रमसे स्वाहा ॥ न
क्षत्रेभ्यः स्वाहा ॥ इंद्राय स्वाहा ॥ बृहस्पतये स्वाहा ॥ प्रजापतये स्वाहा ॥ ब्रह्मणे स्वाहा ॥ स्वधापितृ
भ्यः स्वाहा ॥ नमो रुद्राय पशुपतये स्वाहा ॥ देवेभ्यः स्वाहा ॥ पितृभ्यः स्वाहा ॥ भूतेभ्यो नमः ॥ म
नुष्येभ्यो हंता ॥ प्रजापतये स्वाहा ॥ परमेश्विने स्वाहा ॥ यथाकूपः शतधारः सहस्रधारो अक्षितः ॥

॥ ८ ॥

एवामेअस्तुधान्यः सहस्रधारमक्षितं धनं धान्यै स्वाहा ये भूताः प्रचरन्ति दिवान् क्तं बलिमिच्छं
तो वितुदस्य प्रेष्याः तेभ्यो बलिं पुष्टिका मोहरामिमपि पुष्टिं पुष्टिपतिर्दधातु स्वाहा ओषधिब
नस्यतिभ्यः स्वाहा तरिक्षाय स्वाहा नमो रुद्राय पशुपतये स्वाहा वितुदस्य प्रेष्या एवै च ॐ तद्
त्स ॐ तद्वायुः ॐ तदात्मा ॐ तत्सत्यं ॐ तत्सर्वं ॐ तत्पुरोर्नमः ॐ तन्मरुतिभूतेषु गुहायां विश्व
मूर्तिषु ॥ त्वं यज्ञस्त्वं वषट्कारस्त्वमिन्द्रस्त्वः रुद्रस्त्वमिह्मस्त्वं ब्रह्म त्वं प्रजापतिः त्वं तदाप आ
पो ज्योतीरसो मृतं ब्रह्म भर्भुवः सुवरो म ॥ अक्षायो प्राणे निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ अक्षायामपा
ने निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ अक्षायो व्याने निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ अक्षायो मुदाने निविष्टो मृतं
जुहोमि ॥ अक्षायोऽसमाने निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ ब्रह्मणि म आत्मा मृतत्वाय अमृतोपस्त
रणमसि ॥ अक्षयो प्राणे निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ शिवो मा विशा प्रदाहाय प्राणाय स्वाहा ॥ अक्षयो
मपाने निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ शिवो मा विशा प्रदाहाय अपानाय स्वाहा ॥ अक्षयो व्याने निविष्टो
मृतं जुहोमि ॥ शिवो मा विशा प्रदाहाय व्यानाय स्वाहा ॥ अक्षयो मुदाने निविष्टो मृतं जुहोमि ॥
शिवो मा विशा प्रदाहाय उदानाय स्वाहा ॥ अक्षयोऽसमाने निविष्टो मृतं जुहोमि ॥ शिवो मा
विशा प्रदाहाय समानाय स्वाहा ॥ ब्रह्मणि म आत्मा मृतत्वाय अमृतापिधानमसि ॥ अक्ष
यो प्राणे निविश्या मृतं हुतं ॥ प्राणमन्त्रे नाप्यायस्व ॥ अक्षयो मपाने निविश्या मृतं हुतं ॥ अपा
नमन्त्रे नाप्यायस्व ॥ अक्षयो व्याने निविश्या मृतं हुतं ॥ व्यानमन्त्रे नाप्यायस्व ॥ अक्षयो मुदाने नि
विश्या मृतं हुतं ॥ उदानमन्त्रे नाप्यायस्व ॥ अक्षयोऽसमाने निविश्या मृतं हुतं ॥ समानमन्त्रे
नाप्यायस्व ॥ अंगुष्ठमात्रः पुरुषो गुह्यं च समाश्रितः ईशः सर्वस्य जगत्प्रभुः प्रीणाति विश्व

॥ ना. उ. ॥ भुक् वाञ्छा आसन न सो प्राणः । अश्वोश्चक्षुः । कर्णो यो भ्रोजं । बाहुवोर्बलं । उरुवोरोजः । अरिष्ठा ।
 ॥ ९ ॥ विभ्यान्धंगानितनः । तनुवामे सह नमस्ते अस्तु मामाहिंसीः । वयः सुपुणोऽपसेदुरिंद्रे प्रियमे
 १ धाकृषयो नाधमानाः । अपध्वांतमर्णुहि पूर्धिचक्षे । मुमुग्ध्यस्मान्निधयेवबुद्धान् । प्राणा
 नाग्रंथिरसिरुद्रोमाविशोतकः । ते नान्नेनाप्यायस्व । नमो रुद्राय विष्मवे मृत्युर्मेयाहि । त्वमे
 ग्नेद्युभिस्त्वमाशुसुक्ष्णस्त्वमद्वास्त्वमश्मनस्यरि । त्वं वनेभ्यः स्त्वमोषधीभ्यः स्त्वनृणां नृप
 ते जायसे शुचिः । शिवे न मे संतिष्ठस्व । स्योने न मे संतिष्ठस्व । सुभूते न मे संतिष्ठस्व । ब्रह्मवर्च
 से न मे संतिष्ठस्व । यज्ञस्य धिं मनु संतिष्ठस्वो । उपते यज्ञनमः । उपते नमः । उपते नमः । सत्यं प
 रंपरं सत्यं सत्येन न सुबुगीहोकाच्यवंते कदाचन सताः । हि सत्यं तस्मात्सत्ये रमंते तप
 इति तपो नानशनात्परं यदि परं तपस्तदुधर्षे लदुराधर्षे तस्मात्तपसि रमंते दम इति नियतं
 ब्रह्मचारिणः स्तस्माद्भरमंते । राम इत्ये रण्ये मुनयस्माच्छये रमंते । दानमिति सर्वोणिभूता
 नि प्रशंसंति । दानान्नातिदुश्चरंतस्माद्दाने रमंते । धर्म इति धर्मेण सर्वमिदं परिगृहीतं । धर्मो
 न्नातिदुष्करंतस्माद्धर्मे रमंते । प्रजन इति भूयोऽसुस्तस्माद्भूयिष्ठाः । प्रजायेते तस्माद्भूयिष्ठाः
 प्रजनने रमंते । जनय इत्याह तस्माद्जनय आधातव्याग्नि होत्रमित्याह तस्माद्ग्न होत्रे रमंते ।
 यज्ञ इति यज्ञो हि देवास्तस्माद्यज्ञे रमंते । मानसमिति । विद्वाऽसुस्तस्माद्विद्वाऽस एव मानसे
 रमंते । व्यास इति । ब्रह्मा ब्रह्मा हि परः परो हि ब्रह्मा तानि वा एतान्यपराणि पराऽसिन्यास एवा
 त्परे च यद्येवं वेदेत्यप्येषत् ॥ ७० ॥ प्रजापत्यो हारुणिः सुपुणो यः प्रजापतिं पितरमुपससा
 र किं भगवंतः परमं वदंतीति तस्मै प्रोवाच । सत्येन वायुरावाति सत्येनादित्यो रोचते दिवि ॥ ९ ॥

सत्येवाचः प्रतिष्ठा सत्ये सर्वे प्रतिष्ठितं तस्मात् सत्यं परमं वदंति तपः सा देवा देवता मग्रे आर्यं तपस
ऋषयः सुवरन्विदं तपः सा सपत्न्या प्रेयुषा माराती स्तपसि सर्वे प्रतिष्ठितं तस्मात् तपः परमं वदं
ति दमेन दाताः किल्बिषमवधून्वेति दमेन ब्रह्मचारिणः सुवरं सुदमो भूतानां दुराधर्षं द
मे सर्वे प्रतिष्ठितं तस्माद् दमः परमं वदंति शमेन शांताः शिवमाचरेति शमेन नाकं सुनयोन्या
विदं छमो भूतानां दुराधर्षं छमे सर्वे प्रतिष्ठितं तस्माद् छमः परमं वदंति दानं यज्ञानां वरुथं
दक्षिणा लोके दातारं सर्वे भूतान्युपजीवन्ति दाने नारातीरपा नुदं त दाने न द्विषन्तो मित्रा भ
वंति दाने सर्वे प्रतिष्ठितं तस्माद् दानं परमं वदंति धर्मो विश्वस्य जगतः प्रतिष्ठा लोके धर्मिष्ठे
प्रजा उपसर्पेति धर्मेण पापमपनुदति धर्मे सर्वे प्रतिष्ठितं तस्माद् धर्मं परमं वदंति प्रजन
नं वै प्रतिष्ठा लोके साधु प्रजायास्तु तन्वानः पितृणा मन्त्रलो भवति तदेव तस्या अन्तर्गत
स्मात् प्रजननं परमं वदंत्यग्नयो वै त्रयी विधा देवयानः पंथा गार्हपत्य ऋक् एथि वीरथं तुर
मन्वाहार्ये पचनं यजुरं तरिक्षं धाम देव्य मा हवनीयः सामं सुवर्गो लोको ब्रह्म तस्माद् गनीय
त्यं परमं वदंति होत्रं सायं प्रातर्गृहाणा निष्कृतिः स्विष्टं सुहृतं यज्ञं कर्तुना प्रायणं सुव
र्गस्य लोके स्थज्योतिस्तस्माद् गनि होत्रं परमं वदंति यज्ञ इति यज्ञे न हि देवा दिवंगता यज्ञेना
सुरानपा नुदं त यज्ञे न द्विषन्तो मित्रा भवंति यज्ञे सर्वे प्रतिष्ठितं तस्माद् यज्ञं परमं वदंति मा
नसं वै प्राजापत्यं पवित्रं मानसे न मनसा साधु पश्यति मानसा ऋषयः प्रजा अस्तु जंतमा
नसे सर्वे प्रतिष्ठितं तस्मान् मानसं परमं वदंति न्यास इत्याहुर्मनीषिणो ब्रह्मणं ब्रह्मा विश्वः
कर्तुमस्वयं भुप्रजापतिः संवत्सर इति संवत्सरो सा वादित्यो य एष आदित्ये पुरुषः स परमेष्ठी

अस्मात्मायाभिरादित्यस्तपति रश्मिभिः स्ताभिः पर्जन्यो वर्षति पर्जन्ये नौषधिवनस्य तयः प्र
जायंते ओषधिवनस्यतिभिरन्ते भवत्यन्नेन प्राणाः प्राणोर्बलं बलं नतपस्तपसा अद्वाभ्र
द्वयो मनीषामनीषयामनोमनसा शान्तिः शान्त्या चित्तं चित्तेन स्मृतिः स्मृत्या स्मारः स्मारे
एव विज्ञानं विज्ञानेनात्मानं वेदयति तस्मादन्नेद इत्सर्वो ल्येतानि ददात्यन्तोऽप्राणा भवेति
भूतानां प्राणोर्मनोमनसश्च विज्ञानं विज्ञानादानं दोब्रत्नयोनिः सवा एष पुरुषः पंचधापं
चात्मा येन सर्वमिदं प्रोतं पृथिवी चांतरिक्षं च द्यौश्च दिशश्च चांतरदिशाश्च सर्वे सर्वमि
दं जगत्संभूतं संभव्यं जिज्ञासकृत्तत्तज्जगत्पृथिव्याः अद्वा सत्यो महस्वांतपसो वरि
ष्टा क्षात्वा तमेवं मनसा हृदा च भूयो नमस्कृत्य मुपयाहि विद्वान् तस्मान्पुनसमेवांतपसाम
तिक्तमाहुर्वसुरएवो विभरसि प्राणेत्यमसि संधाता ब्रह्मत्यमसि विश्वधृते जो दास्त्व
मस्य गिरसि चर्चो दास्त्वमसि सूर्यस्य धम्नो दास्त्वमसि चंद्रमस उपयाम गृहीतोसि ब्र
ह्मणे त्वामहस्य ओमित्यात्मानं युंजीते तद्वै महोपनिषदं देवानां गुह्यं य एवं वेद अस्तु
महिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणे महिमानमित्युपनिषत् ॥ १० ॥ तस्यैवं विदुषो यज्ञस्य
स्यात्मा यजमानः अद्वा पत्नी शरीरमिध्मसुरो वेदिर्लोमानि बहिर्वेदः शिखा हृदयं यपः
काम आज्यं मन्युः पशुस्तपो गिरदं मः शमयिता दक्षिणा वाग्धोता प्राण उद्वाता चक्षुर
ध्वयु मनो अस्त्राश्चोत्रमग्नीद्यावधियते सा दीक्षा यदश्नाति तद्विषयं पिवति तदस्य सो
मपानं यद्रमते तदुपसदो यत्संचरत्युपविशत्युत्तिष्ठते च स प्रवर्ग्यो यत्सुखं तदा हव
नी यो याव्याहति राहति यदस्य विज्ञानं तद्गुह्यं तद्विज्ञानं प्रातरति तत्समिधं यत्प्रातर्मे

अदिनः सायं च तानि सर्वानि ये अहोरात्रे ते दरी पूर्णमासौ ये धर्मसाश्वमाश्वते चानु
 मास्यानि यऋतवस्तेप शुबंधाये संवत्सराश्व परिवत्सराश्वते चानुमास्यानि यऋतवस्तेप
 शुबंधाये संवत्सराश्व परिवत्सराश्वते हर्गणाः सर्ववेदसंवा एतत्संयन्मरणांत देवभ्रा
 थ एतद्वैज रामर्य मग्निहोत्रः संय एवंबिहानुदगयने प्रमीयते देवानां मेवमहिमानं।
 गत्यादित्यस्य सायुज्यं गच्छत्यथ योदक्षिणे प्रमीयते पितृणां मेवमहिमानं गत्या चंद्रमसः
 सायुज्यः सलोकतां माप्नोत्येतौ वैसर्वा चंद्रमसौर्महिमानौ। ब्राह्मणो विद्वानभिजयति त
 स्माद्ब्रह्मणो महिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणो महिमानमित्युपनिषत् ॥ १० ॥ अभस्येकपं
 चाशश्चतुर्जातवेदसे चतुर्दशभरन्ते भरग्नये भरग्नये चैकमेकं पाहि पाहि चत्वारिचत्वा
 रियं चंद्रसंघे नमो ब्रह्मणं ऋतंतपो यथा वृक्षस्यैकं मेकं मलोरणीयाः श्वतुस्त्रिंश
 तः सहस्रश्रीर्षः षाड्ः श्रुतिरादित्यो वा एष आदित्यो वै ते ज एकमेकं निधनपतयेत्र
 यो विंशतिः सद्यो जातं त्रीणि चामदेवा येकं मघोरेभ्यस्तत्पुरुषाय देदे ईशानो नमो
 हिरण्यवाहव एकमेकं मम तः सत्यं देवैरुद्भूतं चत्वारि कद्रुद्राय त्रीणि यस्य वैकं
 कती कण्ठेष्वपाजोदिति रापो वा इदं सर्वमेकं आपः पुनंतु चत्वार्यग्निश्च सूर्यश्च नवनवो
 मित्येकाक्षरं चत्वार्योपातुपंचौ जो सिद शो तमे चत्वारिंशत् त्रीणि ब्रह्ममेतु मां यास्ते ब्र
 ह्महत्या द्वादश ब्रह्ममेधया घान इमं भूतं हत्यां ब्रह्ममेधवा ब्रह्मा देवानां मिदं वीरहत्या
 मेकान्तविंशतिरेकान्तविंशतिमेधा देवी मेधां मद्रं द्रश्चत्वारिचत्वार्यो मां मेधा देव
 धिमेधां मेकमुपेतु परं वातं प्राणममुत्र भूयाद्वरिंशत् कैरग्निमाहिदो मत्यो मानो महंत।

एक

एक

नमो रुद्रायैकं देवक तस्यैकादश मद्यो देवा कामो कार्षी मनु कार्षी देहे

॥ ना. उ. ॥ मानो महान्तं मानस्तो के प्रजापते स्वस्तिदा । स्त्र्यंबकं ये ते सहस्रं मयुतं देहेति कां जुहोमि । गावः
॥ ११ ॥ अये प्रजाः पंचतिलाः कृष्णाश्चोरस्य । श्री प्रजातु जातवेदः सप्तप्राणा । वाक्कीं छरयुतिष्ठ पुरुषं त्वक्
पंचपृथिवी शब्दमनोवाक् । व्यक्तात्मा अंतरात्मा । परमात्मा मेक्षयेन्तमय । पंचदशाग्नये ।
स्वाहेक । चत्वारिंशं शान्तं ब्रह्म । नवभद्रायां । प्राणे निविष्टो मृतं जुहोमि । चतुर्विंशतिभद्रायां । प्रा
णे निविष्टो मृतं जुहोतं । दशो गुणमात्रः । पुरुषो गुणं च । देवा अन्नं आसन्नद्यौः । वयः सुपर्णो प्राणा
नां गंधिरसि । देहे नमो रुद्रायैकं । त्वमग्ने यमिर्दे शिवे नमो संतिष्ठस्वी । प्रजापत्यस्तस्यैव मेक ।
मेकमशीतिः ॥ २१८ ॥ ॐ सुहो नो बवतु । सुहो नो भुनक्तु । सुहो नो ये करवावहे । ते जस्विना वधी
तमस्तु मा विद्विषावहे ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ इति श्री नारायण उपनिषदयजुर्वेदसं
पूर्णम् ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरक्त । श्री कृष्णार्पणं ॥ देवकानटे । लिखितं । जवाहिरगिर । पठनार्थं ॥

॥ ११ ॥